

Miről írt a gyógyszerészsajtó 50 éve?

A fentihez hasonló címmel, az elmúlt években felidéztek a 25, 75 illetve 100 évvel korábbi szaklapokban megjelent érdekebb közleményeket illetve híreket. A közlések visszhangja arra készítetett, hogy ezt a sorozatot követve ebben az évben a félévszázaddal ezelőtti szaklap írásai között tallózzunk. Az 50 éves forduló választásakor az vezetett, hogy akkor indult újra a II. világháborút követően a gyógyszerészi szaklap, amely egy évtizeden keresztül képviselte a szaksajtót. A lap írásai – nézetünk szerint – hűen tükrözik az akkori idők szellemét, hiteles képet nyújtanak arról, hogy milyen körülmények és megítélés mellett indult újra a háború által szétzilált gyógyszerellátás.

A mai gyógyszerellátás nehézségeivel küzdő szakemberek illetve azon gyógyszerészek számára, akik nem ismerhetik az akkori körülményeket, tanulságos és érdekes lehet a félévszázaddal ezelőtti gyógyszerészet életébe, és főleg az akkori irányítók gondolatvilágába betekinteni. Ilyen elgondolással olvasva a múltból szóló írásokat, úgy véljük, jobban meg lehet ítélni a gyógyszerészi hivatás érdekében folytatott küzdelmet. E gondolatokkal indítjuk sorozatunkat, és örömmel vesszük olvasóink esetleges észrevételeit is.

A második világháború befejezését követően a hazánkban történt változások érintették a gyógyszerészetet, a gyógyszerellátást is. A háborús károk felszámolása, az újjáépítés megindulása után, valamint gazdasági okok miatt csak 1946 október közepén jelenhetett meg újra gyógyszerészi szaklap. A Magyar Magánalkalmazottak Szakszervezete Gyógyszerészi Szakosztálya adta ki a kezdetben havonta kétszer megjelenő „A Gyógyszerész”-t. Az érdekvédelmi lap a szakügyek mellett rendszeresen közölt tudományos és gyakorlati gyógyszerészi cikkeket is. A felelős szerkesztő *Harangi Sándor* gyógyszerész, a felelős kiadó pedig *Somogyi Sándor* volt. Szerkesztők voltak *Márkus Dezső* és *Székely Jenő* gyógyszerészek. Székely végig felelős munkakört töltött be a lapnál.

Sajtótörténeti érdekesség: „A Gyógyszerész” címmel már 1901 és 1914 között is kiadtak egy szaklapot, főként gyakorló gyógyszerészi témájú írásokkal: a szerkesztő *Nagy Grósz Samu* volt. Így az 1946. évi indulás a lap második alapításának is tekinthető. A következőkben az egyes lapszámok tartalmát mutatjuk be

1947. január

Dr. Zboray Bertalan akkori gyógyszerész-főfelügyelőnek a „Népegészségügy”-ben 1946-ban közölt „Budapest gyógyszer-táraitak állapota az ostrom után” című tanulmányát vette át a szaklap: 190 fővárosi patikából 185 már működött (97,4%). A sérült patikák száma 129 (68%); a legtöbb sérült gyógyszer-tár az I., II. és XI. kerületben volt (ahol az arány 100%). A legkevesebb a VII. (48,1%) és a IX. kerületben (42,9%) sérült meg.

Néhány budapesti gyógyszer-tár félig romos, ablak nélküli, fűtetlen helyiségekben már 1945 első hónapjaitól igyekeztek ellátni a betegeket a megmaradt gyógyszerkészletekből. A háborús pusztítások miatt vidéken még ennél is rosszabb volt a helyzet. A vidéki patikák közül 1946-ban 119, 1947-ben 45 gyógyszer-tár még mindig nem működött

Az 1945 elején Budapesten megalakult Fővárosi Egészségügyi Bizottságnak egyik feladata volt működőképessé tenni a sérült patikákat. Később *Hargittay Tibor* személyében gyógyszerész-tagja is volt a bizottságnak.

A következő figyelemreméltó közlemény *Horváth Dénes* „Mire ügyeljünk a Nostra-készítményeknél” című írása volt. A „Nostra” mozgalom a tara mellett dolgozó gyógyszerészeké volt. Ez a gyári készítményeknél használt gyógyszerformák kisüzemi patikai előállítását kívánta minél szélesebb körben kiterjeszteni. Ez azonban nem volt mindenben egységes. Ebben az időben a IV. Magyar Gyógyszerkönyv és az 1941-ben megjelent *Formulae Normales (FoNo)* II. kiadása volt érvényben. A szerző felhívta a figyelmet *dr. Csipke Zoltánnak* és *dr. Némedy Imrének* az I. kiadású FoNo-hoz készített kommentárjára. (A vénykészítés kézikönyve. Budapest, 1940). A könyv az egységes gyógyszer-gyártás érdekében még a tabletták sajtóló bélyegző-méretét is megadta.

„A gyógyszerészek és az újjáépítés” című írás témája a háborús pusztítást követő újjáépítés, valójában az élet biztosítását jelentette. A szerző megemlíti, hogy lényeges a patikáknak az igények szerinti korszerűsítése és hogy nagyon nehéz a hiány-

zó gyógyszereket pótolni. Ezért óriási erőfeszítésekre van szükség mind az orvosok, mind a gyógyszerészek részéről.

A háborús veszteségekkel együtt járt a jelentős munkaerőhiány is. Több gyógyszer-tár tulajdonos, illetve kezelő nélkül maradt, mert vagy meghaltak a háborúban vagy elmenekültek az országból, vagy pedig a korábbi évek sajnálatos elhurcoltatásai következtében pusztultak el. Példaként név szerint említi *Frankl Antal* gyógyszerész-szakíró és *Richter Gedeont*, a róla nevezett gyógyszer-gyár alapítóját. A tulajdonosok nélkül maradt gyógyszer-tárak élére *hatósági kezelőket* neveztek ki. Ők a főváros pénzügyi osztályának számoltak el. Budapesten 1946-ban már 27 ilyen patika működött. A rendelkezés szerint akkor a tulajdonosok csak olyan munkavállalót alkalmazhattak, akit a szakszervezeti munkaközvetítő kiközvetített. Ennek az volt a következménye, hogy sokszor nem olyan dolgozó érkezett az adott gyógyszer-tárba, amelyet vagy akit a tulajdonos várt volna. Újra munkába kellett állítani a hazatérő hadifoglyokat is, akik között pl. akkor érkezett haza az oroszországi hadifogságából *Örkény István* gyógyszerész-író is.

A „Legyen vége a törvénytelen állapotoknak” című írásban arról olvashatunk, hogy a munkaerőhiány miatt néhány patikában megszegték azt a régi szabályt, miszerint a gyógyszereket csak gyógyszerész készítheti el és adhatja ki a betegeknek. „Néhány gyógyszer-tárban a szobalány vagy a szakácsnő készíti az orvosságot és ők is adják ki!” A szerző ezt egyértelműen a közegészségügy megcsúfolásának tartja, és azt írja, hogy mindenképpen küzdenünk kell ellene.

Az 1945 utáni években – a múlt törvényeinek megfelelően – a gyógyszer-tári jogosítványok az azt elnyerő tulajdonosok, illetve a hasznélvezők vagyonát képezték. A jogosítványok részben reáljogúak, részben pedig személyjogúak voltak. A reáljogú patika szabadon eladható, örökölhető, sőt még bérbé is adható volt. A személyjogú gyógyszer-tár pedig az azt elnyert gyógyszerész személyéhez volt kötve. Nem volt eladható, és az átruházást belügyminiszteri engedélyhez kötötték. A tulajdonos halála esetén a jogosítvány hasznélvezete az özvegyre, illetve a gyermekekre szállt.

Az írásból megtudjuk, hogy a gyógyszer-tári alkalmazottakról a Nép-jóléti Minisztérium 1947 elején elrendelte a gyógyszerészi kataszter felállítását. Valójában a régi jogosítványokat akarták így felülbírálni. A kataszteri kérdőív mintáját a szaklap még 1946 végén közölte.

Pinczési László a gyógyszerésznők elhelyezkedési gondjairól és jogosítványszerzési problémáiról érkezett. A pályakezdekők és a hajadonok hátrányba kerülhettek, mert őket még alacsonyabb pontszámmal értékelték.

A következő közlemény hírlül adja, hogy a napilapok is sokat foglalkoznak a szakmai igazolásokkal. Számos gyógyszerész, gyógyszer-tári dolgozó különféle módon szolgálta a fasiszta rendszert. Természetes, hogy ezért vállalniuk kellett a politikai felelősséget. A jelentősebb háborús bűnösöket, így *Szóllósi (Naszluhász) Jenő* gyógyszerész, országgyűlési képviselőt, a Szálasi-kormány miniszterelnök-helyettesét már 1946-ban kivégezték. Az igazolások nemcsak a tulajdonosokra, hanem a

haszonélvezőkre is kiterjedtek. A 269/1946 M. E. számon kinevezett bizottság nem váltotta be a hozzá fűzött reményt, ezért új bizottságot hoztak létre.

A szaklap utal arra, hogy már 1946-ban kifogásolta: miért nem mozdítottak el minden ún. Sztójay-jogosítványú gyógyszerész (ők kerültek a sajnálatos körülmények következtében eltávozott gyógyszer-tulajdonosok helyére), vagy miért „csak feddével igazolt”-ák egyes személyeket? A lap más helyén is szóvá tette, hogy nem mindenütt tartották be az igazolás szabályait „Nem vagyunk híve az embervadászatnak! De a múltban súlyosan kompromittált gyógyszerészek kitűnő búvóhelyet találnak vidéken. Ott pedig a laza szűrőn könnyen átjutottak”.

A szaklap tudatja, hogy a Magánalkalmazottak Szakszervezete napirendjére tűzte 1947 januárjában, egyebek között, a *gyógyszer- és szérumtermelő üzemek államosítását*.

Pályázati felhívást is közzétett a lap a Magyar Kommunista Párt hároméves terve alapján. A pályázat témái: – Javaslat az V. Magyar Gyógyszerkönyvbe felveendő olyan galenikumokra, melyek *hazai alapanyagokból* készülnek. – A chemoterápia újabb eredményei (antibiotikumok). – Javaslat enteroszolvens gyógyszerek előállítására. – Állandósított ferrovasat [vas(II)-iont] tartalmazó galenikumok előállítása.

A *Reklám-rovatban* a pesti Bayer Gyógyszertár (ld. *Bayer Antal*) volt a patika tulajdonosa, vezetője) hirdeti a *CONTRA-TUSSIN*-készítményét. Ez az *Elixirium thymi compositum*-hoz hasonló készítmény.

1947. február

A szakmai közvéleményt ekkor már erősen foglalkoztatta a jogadományozás reformja. Még 1946 novemberében felvetették a patikák „közüzemesítésének” kérdését. A korabeli kommunista és szociáldemokrata gyógyszerészek már akkor követelték az államosítást. A szaklap 1947 február közepén írta, hogy „a végcél az államosítás”.

„A gyógyszerellátás nehézségei” címen arról olvashatunk értekezést, hogy az 1946. évi gyógyszer-zárolás ellenére magánkézben jelentős mennyiségű gyógyszerkészlet halmoztak fel. Szakmai érdek a zárolt anyagok értékesítése. A nagykereskedőnek is érdeke, hogy a lehetőségek szerint minden gyógyszer-tárból szállítson gyógyszereket.

Dr. Zboray Bertalan ismertett tanulmánya második részében közölte: 190 fővárosi gyógyszer-tár officinájából csak 61 maradt épen (32%). 92 patikában ablak-kár is keletkezett (48%). 23 helyiség nagyobb javításra szorult (12%), 14 pedig teljesen használhatatlanná vált (7,4%). A laboratóriumi eszközök, felszerelések, állványedények nagyobb része (a tartalmúkkal együtt) sajnos tönkrement.

Kormányrendelet jelent meg 2370/1947. M.E. számon a hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett gyógyszer-tári jogosítványok rendezéséről: így az elhunyt gyógyszer-tár-tulajdonos gyógyszerész-felesége kérheti a személyjogi jogosítvány megadását.

A Szakszervezet kérte a Népjeléti Minisztériumtól, a nem okleveles gyógyszerészek részére esti tanfolyam indítását. Ők önhibájukon kívül (pl. hadifoglyok voltak) nem tudták az egyetemi tanulmányaikat befejezni és diplomát szerezni.

A szaklap javaslatokat közölt az állástalan gyógyszerészek elhelyezkedésére: – A tulajdonos csak olyan cégtől vásároljon, ahol gyógyszerészek működnek. – Meg kell szüntetni a körtelefonos rendelés-felvételt. A cég képviselője a legjobban megfelelő időben veszi fel a rendelést. – Taxáló illetve retaxáló iroda felállítása. – F fiatal gyógyszerészek vidékre küldése.

A második világháborút követő években az Országos Közegészségügyi Intézet egyik feladata volt a Gyógyszerkönyv és a Formulae Normales módosítása és kiegészítése. Ennek egyik oka volt a már említett gyógyszer-alapanyag-hiány. Az OKI határozatait több alkalommal tette közzé a szaklap. Így új galenikumok is kerültek forgalomba, pl. a *Pulvis frangulae compositus*.

Jelentős mértékben megemelkedett a *Penicillin-injekció* forgalma, ezért hamar megcsappant belőle a készlet. Emiatt a fővárosi főpolgármester elrendelte: csak „életveszély”-jelzéssel adható ki a gyógyszer-tárakban a készítmény.

Dr. Mozsonyi Sándor egyetemi tanár felvetette a modern formában szerkesztendő *V. Magyar Gyógyszerkönyv* előkészítését.

Dr. Melly József „A gyógyszerész a közegészségügy szolgálatában” című tárcájában történelmi visszapiantást nyújtott. Megállapítja, hogy évszázadok óta szoros az összefüggés a gyógyszerészet és az orvostudomány között; helyi szinten minden gyógyszer-tár közegészségügyi intézmény. A gyógyszerész mindenütt egészségnevelő is.

Dr. Széki Tibor egyetemi tanár, a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság elnöke meghirdette a gyógyszerész-továbbképzés újraindulását.

Dr. Turi Pál a penicillin előtti antibiotikus gyógyszerekről értekezett. Elsőként említi *dr. Semmelweis Ignác* nevét, aki elrendelte a szülészek és bábák kézfertőtlenítésére a klóros víz használatát, mellyel így sikerült megakadályoznia a gyermekágyi láz jelentkezését.

1947. március

A szaklap Március Idusa alkalmából *Ady Endre* „A hadak útján” c. versét és *Székely Jenő* ünnepi tárcáját közölte.

A Szakszervezet Gyógyszerészeti Szakosztálya deklarációban kérte a népjóléti és az igazságügyi minisztertől az 1919–1945 között kiadott gyógyszer-tári jogosítványok felülbírálatát. Kérték az érdemtelenül nyertektől a jog és a patika elvételét.

Ismét foglalkozik a lap a gyógyszerellátási gondokkal. Megemlíti az *acetilszalicilsav* hiányát. Ezt fenőlóól gyártják, mely hiánycikk, a szűkös valutakeretből külföldről kellene behoznunk. Ugyancsak hiánycikk a *jód*. Viszont a jódtinktúrát sajnos pazarolják.

A munkanélküliség megszüntetésére a korpótlékos pénztár újbóli felállítását javasolták.

Újra működött a *Gyója* (a Gyógyszerészek Jóléti Alapja). Először az 1935. évi III. törvény cikk állította fel. Az 1945 előtt jelentős vagyont gyűjtött össze, de mire szélesebb körben kibontakozhatott volna, a pénz az értékét elveszítette. 1945 után a tulajdonosok befizetései csak szerény segítyezést biztosítottak. Már 1947 elején kibontakozóban volt a Gyójaból a *Nyugdíjintézet*. A szaklap közölte: az induláshoz az alap már megvan. A kormánytól várjuk a megindítást. Szakmánk vállalja a 12% nyugdíj-illeték megfizetését.

Pinczési László „néhány patikai reklámtábla nyomán” a tisztességellen versennyel foglalkozott. „Penicillin és Ultraseptyl kapható” – „Nadály (orvosi pióca), Aspyrin és kevert por kapható”. Semmi szükség sincsen ilyenekre, mert ezek üzleti fogást sejtetnek a betegekben. *Pinczési* idézi a még érvényben lévő 1934. évi rendeletet: patika kirakatában vásári jellegű felhívást elhelyezni tilos. „Újra vissza kell tehát alakítani *Aesculapot*, a gyógyítás istenét, a hasznosító *Mercurius* helyett”.

Menyhért Vilmos budapesti gyógyszerész a laboránsképzés elindítását javasolta. Közismert, hogy ekkor még megoldatlan volt a laboránsok oktatása, szakképesítése. *Menyhért* felajánlja, hogy szívesen átengedi e célra a Gizella úti patikájának laboratóriumát.

Ligeti Viktor kapcsolódva az előbbi közléshez külön cikket ismertette a zágrábi laboránsképző tanfolyam újraindulását és a tananyagot is.

Hírt adott a szaklap *dr. Kedvessy György* „Gyógyszervizsgálat” c. könyvének megjelenéséről. *Kedvessy* könyvében a még érvényben lévő IV. Magyar Gyógyszerkönyv és számos külföldi gyógyszerkönyv alapján galenikumok minőségi elemzését és tartalmi anyagának értékmérését (tartalmi meghatározás) adja meg.

Varró Aladár Béla gyógyszerész megkezdte a fitoterápiás cikksorozata közlését. Az első dolgozatában általánosságban értekezett a növényi gyógyszerekről.